

Üniversite, Özerklik ve Derin Düşünme Üzerine II: Fikret Başkaya ve Abdurrahman Saygılı ile Söyleşi¹

Aydın Ördek, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi,
e-posta: ordek@politics.ankara.edu.tr

Sonradan günümüz Türkiye'sinde siyasal rejimin otoriter bir hal alıp almadığını tartışacakların apaçık görecekları yegâne şey, toplumun topyekûn kesif bir korkuya maruz bırakıldığı olacak belki de. Otoriter tüm siyasal yapıların kurucu korkuları vardır. Türkiye Cumhuriyeti'nin başından beri otoriter olduğunu kurucu korkuları olmasından, dolayısıyla sürekli tehdit altında ve ebediyen mağdur bir aslî unsura dayanıyor olmasından anlayabiliyoruz: Nitekim 2014 yılının Ekim ayı sonunda Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde düzenlenen "Cumhuriyetin Korkuları, Korku Cumhuriyeti" başlıklı sempozyum, 100. yılına doğru Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucu korkularının yarattığı sistemik sorunlara odaklanmaktaydı.² Kurucu korkular hem siyasal rejimin dayandığı güç dengesini kurarlar hem de onun sayesinde sürekli olurlar. Bu nedenle birer hayalet misali göze görünmezdirler ama herkes tarafından iyiden iyiye hissedilirler. 21. Yüzyıl Türkiye'si, aslî unsuru tehdit eden ve sürekli korkunun kaynağı olan toplum kesimlerinin bastırılmaz siyasal talepleri ile nasıl yüzleşileceği sorusunu yanıtlamak zorundadır ve yanıt çok sayıda aktörün katkısıyla biçimlendirilecektir. Siyasal rejimin toplumsal biraradılığı zora sokacak karakterini değiştirmeye dönük yanıtların birkaç tane olacağı tahmin edilebilir: İlk olarak güç dengesinin tarafları siyasal rejimin otoriter karakterini bütünüyle reddedip kurucu korkularla esaslı bir biçimde yüzleşmeyi tercih edebilirler. İkinci olarak kurucu korkuları aslî unsuru tahkim edecek şekilde pekiştirmeyi tercih edebilirler. Üçüncüsü otoriterliği mevcut kurucu korkuları aşacak yeni kurucu korkulara mahal vererek sürdürmeyi tercih edebilirler. Partizan bir kitle desteğini garantilemek isteyen bir siyasal aktör, kitlenin karşısına üç aşağı beş yukarı bu seçeneklerden birini açıkça tercih ettiğini beyan ederek çıkmalıydı. Türkiye'de yaklaşık 15 yıldır sürmekte olan fiili tek parti iktidarı hiç de şaşırtıcı olmayan bir biçimde değişik dönemlerde bu üç seçeneği siyasal iktidarının dayanağı kılmıştır. Adalet ve Kalkınma Partisi ekonomik kriz sonrasının zaruri iktidarından sonra ikinci döneminde hegemonik bir söyleme yaslanarak otoriterlikle, dolayısıyla kurucu korkularla açık bir hesaplaşmaya gideceğini beyan edip kitle desteğini arttırmıştır. Ancak kurucu korkularla yüzleşerek otoriterliğin aşılması vaadi, muhtemel siyasal muarızların etkisiz kılınması kampanyasıyla geçersizleştirilip otoriterliğin pekiştirilmesi yolu tutulmuştur. Siyasal muarızların alt edilmesi gayretinin kurucu korkularla yüzleşmekle "karıştırılması" hegemonik önemi haiz kitle desteğini sürekli kılmıştır. Diğer yandan korporatist yollarla sürekli

kılınan asıl kitle desteği, yeni kurucu korkular yaratılıp (paralel devlet, din düşmanı CHP, bölücü HDP, mezhepçilik) aslî unsurun siyasal duygularının yeniden biçimlendirilmesiyle sağlanmıştır. Yeni kurucu korkuların fiili olarak işlevsiz kalmaları/olmaları, eskilere keskin bir dönüğe neden olmuştur. Adalet ve Kalkınma Partisi'nin ikinci döneminden beri Türkiye bu farklı otoriterlik tercihlerine maruz bırakılmıştır. Bunu toplumun şu ya da bu kesiminin, şu ya da bu biçimde, sürekli tedhişe maruz bırakılmış olmasından anlıyoruz. Daha otoriterleşme yönünde keskin bir dönüşün yaşanmamış olduğu 2009 yılında gazeteci Rahmi Turan "TOPLUM korkuyor, insanlarımız endişeli! Neden? Çünkü toplumu susturup yıldırarak yaygın bir korku ortamı yaratmaya çalışılıyor! (...) Hukuk ve demokrasinin egemen olduğu toplumlarda korku ve endişe olmaz, huzur ve güven iklimi olur. Korku ve endişe "otoriter ve totaliter" rejimlerin ürünüdür." diyordu.³ Sonra 12 Eylül Anayasa Değişikliği Referandumu ile pekişen siyasi özgüven, 17/25 Aralık yolsuzluk soruşturmalarıyla başlayıp Haziran Ayaklanması ile devam eden yönetim zafiyeti ve nihayet 7 Haziran "seçim başarısızlığı" sonrası girilen çıkmaz, siyasal rejimi totalitarizm için Cumhuriyetin kurucu korkularına sarılmaya sevk etmiştir. Bu nedenlerle AKP iktidarının üçüncü dönemi totaliterleşme yolunda yaygın ve keskin bir otoriterlik olarak görülmelidir. Nitekim Nurzen Amuran'ın 2016 Şubat'ında kendisiyle yaptığı söyleşide Korkut Boratav Türkiye'nin adım adım İslamcı faşizme sürüklendiğini ve süreci tamamlayacak en kritik adımın da başkanlık rejimine geçiş olacağını iddia ediyordu.⁴ Bana kalırsa hukukun darbe dönemlerini aratmayacak ölçüde askıya alınmasının (yürütme organlarının emri ile hareket eder hale gelmesinin) miladı Haziran İsyanı'dır ve totalitarizme geçişin başlangıcı sayılabilir fakat bu yolda nereye varılacağı henüz kestirilemez. Totaliterleşme kurucu korkuların pekiştirilmesi yoluyla derinleştiriliyor ve muhataplar çeşitli. Üniversiteler yapısal sıkıntılarını keskinleştiren bu korku ikliminin başlıca muhatapları. 2011 yılı Kasım ayında Prof. Büşra Ersanlı'nın tutuklanmasından sonra kurulan *Türkiye'de Araştırma ve Öğretim Özgürlüğü Uluslararası Çalışma Grubu*'nun (GIT Türkiye) yayınladığı *Akademide Hak İhlalleri Dosyası* söz konusu totaliterleşme eğiliminin üniversitedeki yansımalarını vaka vaka görünür kılıyor.⁵ Özetle Türkiye üniversitesi, siyasal rejimin kurucu köklerine dönerek tahkim ettiği otoriter karakterinin yarattığı tedhiş çemberine karşı bir sınav veriyor ve bünyesi başarılı olması ihtimalini düşürüyor. Bu bünyenin sürekli olarak dedikoduya konu edilmesi ikiyüzlü olmayan hiç kimsenin arzu etmeyeceği otoriterleşme ve totaliterleşmeyi hiç değilse görünür kılacaktır.

Aydın Ördek: İlk bölümü *Mülkiye Dergisi*'nin 40. cildinin 1. sayısında yayımlanan "üniversite, özerklik ve derin düşünme" konulu söyleşiyi Fikret Başkaya ve Abdurrahman Saygılı'ya yönelttiğim sorularla sürdürüyorum. İlk sorum Fikret

Hoca'ya. Bir süre önce basından Genç-Sen'in Hacettepe Üniversitesi'nde düzenlemeyi planladığı ve sizin Prof. Nejla Kurul ile birlikte davetli konuşmacısı olduğunuz "Yeni Türkiye ve Eğitim" konulu panelin, düzenleyicilerin izinleri olması gerektiği gibi almadıkları gerekçesiyle, üniversite rektörlüğü tarafından engellendiğini okuduk.⁶ Haberi okur okumaz engellemenin gündelik politik kaygılarla yapıldığını düşündüm. Öyle bile olsa rektörlük emri ile üniversite yerleşkesine sokulmamanız gibi polisiye bir tedbire şaşırdım. Üniversite yönetimini bu denli korkutanın ne olduğunu merak ettim. Belki de vehim benimkisi ama hadise Türkiye'de üniversitelerin nasıl yönetildiğinin aynası adeta: üniversiteye tahsis edilen bütçe payının sürekli arttırılabilmesi için yeniden dağıtımı olanaklı kılan bitmez tükenmez inşaat faaliyeti ve teknokentler, yolsuzluk değilse de kamu kaynaklarının israfının inanılmaz boyutlara vardırıldığı tıp fakülteleri, bahçe bakımından temizliğe, temizlikten yemek hizmetlerine olabilecek her hizmetin tümüyle özel sektöre kaynak transferine dönüştürüldüğü bulanık ticari ilişkiler, taşeronluklar, utanç verici popülist vaatlerin havada uçtuğu rektörlük seçimi süreçleri, seçimlerin neredeyse varlık nedeni olan ulufe misali dağıtılan müdürlükler, koordinatörlükler, daire başkanlıkları, rektör yardımcılıkları, bütün bunların yüzü suyu hürmetine yaratılan devasa bürokrasi, böylelikle kaçınılmaz bir biçimde rektörlerin şahsında cisimleşen tek adamlık, istisnasız müşteri memnuniyeti esasına (performans) göre işletilen şirketlere dönüştürülmüş yükseköğretim kurumları, sonuçta yaygınlaşıp derinleşen kapılanma kültürü ve topyekûn yozlaşma; beri yanda birikimin ilk seviyesi olan çapulculuk, talan momentinden çıkmaya niyetli olmayan Türkiye burjuvazisinin aristokratlık tesisi için kurdukları dışında daha baştan bahsi geçen yozlaşmayı realize etmek için kurulan özel üniversiteler. Öğrenci temsilcisinden anabilim dalı başkanına, anabilim dalı başkanından dekanına, dekanından rektörüne, Türkiye üniversitesinde karar merciindekilerin, yetkilerini, etki alanlarını aile mülklerine çevirmek üzere kullanmalarının nedeni ne olabilir? Doğaları gereği ikiyüzlü olmaları beklenen iktidar aygıtlarının asgari koşulu olan hukukun üstünlüğüne uygun davranılmaması halinde demokratik üniversitenin gerçekleşmeyeceğini iddia etmek safdillik olurdu. Zira hukukun üstünlüğü ve demokrasi, söylem düzeyinde bile itibar görmemekte Türkiye üniversitesinde. Ancak hiç değilse bünyenin kendisini yeniden üretmesini sağlayacak itibarı temin etmek üzere liyakat esası benimsenemez mi? Kendi adıma, üniversite hocasının büyük itibar kaybına uğradığını düşünüyorum: en alakasız gözlerden saklanamayan sığılık, menfaatperestlik, hiçbir ideali temsil etmeme, uydumculuk, neredeyse tamamıyla boş zaman aktivitesine ve kitlesel olarak memuriyete dönüşmüş akademik faaliyet; sizin de sık sık dile getirdiğiniz gibi, istisnalar kaideyi doğruluyor. Sizce sorun yapısal mı, devrevî mi? Kabahat kimde?

Fikret Başkaya: İnsan ve toplum yaşamının tüm veçheleri hızlı bir tempoyla metalaşüyor, şeyleşiyor, bir kâr ve kazanç aracına ve nesnesine indirgeniyor, istisnasız her şey soysuzlaşıp çürüyor. Tabii sadece insan ve toplum yaşamı değil, canlı olan ne varsa ölü metalara, sermayeye dönüştürülüyor. Velhasıl dizginlerinden boşanmış, sadece sefil ve kepaze değil, aynı zamanda tehlikeli bir süreç almış başını gidiyor. Şeylerin, süreçlerin gerçek mahiyetiyle, şeylere ve süreçlere dair algı, anlayış, kavrayış arasında bariz bir uyumsuzluk var. Ve tüm bu olup bitenler, yaşananlar, karşı konulamaz doğa güçlerinin, doğa yasalarının, insan iradesini aşan güçlerin eseri değil... İnsanların bazılarının, daha doğrusu güç ve iktidar odaklarının “bilinçli” eyleminin, aldıkları kararların, uyguladıkları politikaların sonucu. Eğer bu durum birilerinin eseriye, başkaları da neden başka türlü yapmasın?

İşte entelektüel bunun için gerekli, bunun için vazgeçilmez. Entelektüel demek, bir entelijans etkinliği, şeylerin gerçeğini sorgulama, şeylerin gerçeğine nüfuz etme, anlama, anlaşılabilirliği sağlama etkinliği. Entelektüelin misyonu ve varlık nedeni, görüntüyle gerçek arasındaki uyumsuzluğu teşhir etme, açığa çıkarma eylemi olarak anlaşılabilir. Teorik olarak entelektüelin doğup geliştiği yerin de daha çok üniversite denilen kurum olması gerekirdi. Zira orada başka birçok kurumdan ve yerden farklı olarak ve potansiyel olarak, düşünmeyle, düşünceyle haşır neşir olmaya uygun bir ortam olduğu varsayılır. Eğer üniversite denilen kurumun gerçekten üniversite tanımına uygun bir varlığı olsaydı, şeylerin seyri bugünkünden çok farklı olurdu. Oysa üniversiteye dair tevatürle gerçek dünyada var olan “reel üniversite” arasında bariz bir uyumsuzluk var. Ekseri üniversitelerin her zaman toplum ortalamasının bir kaç adım önünde oldukları, orada her şeyin sınırsız bir şekilde tartışılabilirdiği, evrensel bilginin ve bilimin üretildiği, “özgürlük adacıkları” olduğu şeklinde yaygın bir söylem geçerlidir. Aslında mevcut durumda bunu ancak ikiyüzlülüğü içselleştirmiş olanlar söyleyebilir... Zira gerçek yaşamda bunların hiçbiri söz konusu değil. Üniversiteler her zaman birer egemenlik aracı işlevi gördüler. Hâkim sınıfların iktidarlarını meşrulaştırmanın, kabullendirmenin ve kalıcılaştırmanın araçları oldular. Egemen ideolojinin, duruma göre resmi ideolojinin üretildiği, yeniden üretildiği kurumlar oldular. Hiçbir zaman toplumun “birkaç adım önünde olmadılar...” Üniversiteler başlarda daha çok ideolojik yeniden üretimin araçlarıydılar. Kapitalizmin gelişmesiyle bir de ekonomik yeniden üretim işlevi görmeye başladılar. Şimdilerde, neoliberal küreselleşme çağında, tamamıyla mutasyona uğramış durumdadır. Bilinen klasik işlevleri bâki kalmak şartıyla, hızlı bir tempoyla tipik birer kapitalist işletmeye dönüştüler, dönüşüyorlar. Aslında kapitalizm hakkında biraz fikri olan biri, bunun neden böyle olduğunu anlamakta zorluk çekmez. Nitekim her şey metalaşır, şeyleşir, paralılaşır, pazara

düŖerken, bir kâr ve kazanç aracı ve nesnesi haline gelirken, bir tek akademinin bunun dıŖında kalması mümkün olmazdı.

Senin sorduğun soruya dönersek, sorun yapısal, geçici veya istisnai bir Ŗey değil... Hem kapitalizmi insanlığın “normal hali” sayacaksın ve hem de idealize edilmiŖ bir üniversiteden, akademiden söz edeceksin, böyle bir Ŗey mümkün değildir. Kapitalizmin, dahası neoliberalizmin geçerli olduğu yerde, “tevatür edilen” üniversitenin esamisi bile okunmaz. Ŗimdilerde üniversiteler birer gericilik yuvası haline gelmiŖ durumdadır. Toplum hızla çürüyor ve üniversiteler yangına körükle gidiyor. Üniversiteler çeteleŖmiŖ, mafyalaŖmiŖ rejimlerin birer bileŖeni, onu yeniden, yeniden üretmenin hizmetindedir. Bilim insanlarının, entelektüellerin var olduğu yerler değil. Aslında üniversitenin eğitim sisteminin bir aŖaması olmanın ötesinde, diğer eğitim kurumlarından ayrı/farklı/orijinal bir varlığı ve iŖlevi olması gerekirdi. Oysa genel bir çerçevede, sadece orta öğretimden (liseden) sonra gelen aŖamaya tekabül ediyorlar. Orta öğretimden yegâne farkları, orada ders veren uzmanların isimlerinin önünde unvanlar var... Ama burunlarından da kıl aldırılmazlar... Üniversite hocaları Mete Kaynar’ın dediği gibi “uzman yetiŖtiren uzmanlar”... On yıldır akademi üyesi olduğunu söylüyorsun. Geride kalan on yılda toplumun herhangi bir ekonomik, sosyal, siyasal, etik, estetik, kültürel, jeopolitik, vb. sorununa dair üniversiteden tek bir uyarıcı “çıkıŖ” oldu mu, tek bir ses çıktı mı, “o mesele Ŗöyledir, böyledir” dediklerini hiç duydun mu? Toplumun varı yoğu bir avuç soyguncu çetesi tarafından yağmalanır, talan edilirken, emek sömürüsü insan havsalasını zorlarken, doğa tahribatı derinleŖirken, anlı Ŗanlı üniversite üyeleri ne yapıyor? Becerebilenleri yağma ve talana ortak olmuyor mu? Oradan bir ses çıkması mümkün müdür? Mesela baŖta Suriye olmak üzere, Ortadođu denilen bölgedeki savaŖlara dair akademi cephesinden bir çıkıŖ oldu mu? Üniversiteler birer holding, üniversite üyeleri de birer holding elemanı olmuŖken, oralardan insanî, toplumsal, evrensel sorunlara dair ipe sapa gelir bir Ŗey beklenebilir mi? Tabii böyle bir durumda da akademi dâhilinde gerçekten bilimsel, entelektüel kaygılar taşıyanlar var ve baŖka türlü olamaz ama onlar birer istisnadır sadece. Ve etkinlikleri son derecede sınırlıdır. Zira orada aykırı düşüncelerin, fikirlerin, yaklaŖımların filizlenip yeŖmesine, olgunlaŖmasına izin verilmez... Civciv yumurtadayken ezilir. Asıl yapılması gerekeni yapmaları engellenir... Mesela Onur Hamzaođlu asıl yapması gerekeni yaptı diye baŖına gelmeyen kalmadı, hakkında soruŖtırmalar, davalar açıldı. O zaman bu iŖte bir terslik yok mu? Demek ki bu akademinin üyeleri “asıl yapmaları gerekeni yapmadıkları” için maaŖ alıyorlar... Ya da yegâne yaptıkları Ŗey çocuk okutmak. Ŗimdilerde diploma ticaretinin aracı ve öznesi olmak! Bir de mafyalaŖmiŖ, çeteleŖmiŖ, çürümüŖ ve çürüten, her türlü insanî soruna ve kaygıya yabancılaŖmiŖ rejimi, meŖrulaŖtırma

ve yeniden üretme konusundaki katkıları var... O halde bizzat kendileri birer sorun haline gelmiş bu kurumları sorun etmek gerekecek. Velhasıl işe bunları teşhir ederek başlamak gerekiyor...

AÖ: Reel üniversitenin bilim etiğini içselleştirmiş insanlar barındırmadığından özerk olamayacağını iddia ettiğiniz “Reel Üniversite’nin Sefaleti” yazınızı bilimin sadece bilim insanlarına bırakılmayacak kadar önemli olduğu tespitiyle sonlandırılıyorsunuz.⁷ Aynı yerde bilim insanının tarafsız olmasının imkânsız olduğunu, diğer yandan böyle bir talebin bilim etiği gereği makbul olmayacağını öne sürüyorsunuz. Bilimciyi hakikat arayışına raptedecek bahsettiğiniz bilim etiğinin mahiyeti nedir? Bu durumda bilimden değil, bilimlerden bahsetmek daha doğru olmaz mı, öyle ise daha etik olmanın ölçütü ne olacaktır? Yanılıyor olabilirim ama ahlaklı insan olmanın ekseriyetle ahlaklı bir yaşam sürmek yerine ahlak üzerine ahkâm kesip bir ahlak söyleminin kör gözüne parmak savunuculuğunu yapmaya eşitlendiği bir zamandan geçtiğimize inanıyorum. Bu bakımdan Ece Ayhan’ın marjinalin ancak uzun bir dürüstlüğü deneyimlemekle mümkün olabileceği iddiasından⁸ hareketle, faille fiil arasında refleksif bir ilişkinin olduğunu söyleyebilir miyiz? Daha kırılğan kılmak pahasına iddiamı daha açık hale getirecek olursam: Fail-fiil gerçekleşmesinin karakterini fiili esas alarak anlamaya çalışmak hem daha yapıcı hem daha doğru olmaz mı? Örneğin ben sağcılar tarafından iyi bir iş yapılamayacağı kanaatindeyim, yapılan kötü işlerin ise solculukla bir alakasının olamayacağını düşünüyorum. Bunun gibi akademide iyi işler yaptığını iddia edenlerin pek azı fiilleri ile refleksif bir ilişkiye giriyorlar, fail olarak kendileri fiillerinin önüne geçmiş durumda bence. Bu nedenle akademik faaliyetlerini inançları uğruna yürüttükleri mevzi savaşları domine ediyor. Rahmetli Oğuz Atay’ın *Bir Bilim Adamının Romanı* eserinde gerçeği parlatmanın en emin yolu olan istihza ile dile getirdiği gibi, akademi mensupları bilimin küçük bir meselenin büyütülerek doktora haline getirilip gülümsemenin unutulduğu ilk ve en zor şartından itibaren büyük mevzi savaşları vermek zorunda kalıyorlar. Böylelikle bilimsel aktivite neredeyse tamamıyla rütbeler kazanmak mesleğine dönüşüyor.⁹ Rütbeler kazanmak yoluyla yürütülen mevzi savaşları, akademik faaliyeti, bilimcinin ilk şartı olan hayrete kapılmayı, çocuksu merakı ortadan kaldıracak bir sıkışma haline, bir aciliyete dönüştürüyor. İnsan kapasitesini zorlayan bu sıkışma ahlaki zaafa, ikiyüzlülüğe yol açıyor. Az zamanda çok ve büyük işler yapılması istek ve beklentisi, böylece “akademik ben”in inşası sorununu bir halkla ilişkiler sorununa indiriyor. Nihayetinde akademik faaliyet, derin düşünmeyi olanaklı kılan bir meslektaşlar topluluğuna dâhil olmak yerine çoğu kez talibi olunan kadroların ve makamların gerektirdiği biçimde mesleki özgeçmiş (CV) oluşturma sanatına dönüşmüş durumda. Ne dersiniz, atf endekslerinin ve özgeçmişlerin bir hayrı olur mu bilim icrasına? Bu sıkışma halinden, maruz kalınan bu riyadan bir çıkış önerebilir misiniz?

FB: Belki de eleştirel düşünce hiçbir zaman bugünkü kadar önemli olmadı. Ve galiba hiçbir zaman da bu kadar yerlerde sürünmedi. Şimdilerde ister sosyal bilim, isterse teknik bilim olsun artık hiçbir asgari özerkliğe sahip değil. Doğrudan büyük şirketlere endeksli, onların sultası altında yol alıyor. İkincisi, modernitenin hiçbir zaman saf bir bilimsel projesi olmadı. Teknik bilim dünyayı hizaya getirmenin, doğaya hâkim olmanın, ona hükmetmenin hizmetinde oldu. Tabii bu bütünlük içinde “sosyal bilimci taifesi” de insanlığın daha iyiye evrilmesinin değil, gayrı adil, toplumsal düzeni meşrulaştıran “uzmanlar” olmanın ötesine geçemedi. Oysa etik, gerçekten bilimsel-entelektüel kaygıları olanlar için *olmazsa olmazdır*. Etik bir davranış demek, sorumluluk ilkesinin gereğini yapmak demektir. Bilim insanı, kadını-erkeği bir kere gerçeğin peşine düştüğünde, daha doğrusu hakikati dert edindiğinde bir varlık kazanabilir. Bu bakımdan onlar için etik hayati öneme sahiptir. Bilim insanını-entelektüeli, diğerlerinden ayıran onun diğerlerinden daha çok şey biliyor olması değildir. Hakikatle kurduğu ilişkinin mahiyeti ve sorumluluk ilkesine bağlılığı, velhasıl etik duruşudur. O sıradan uzmandan öte bir şey olmak durumundadır. Eğer etik bir tutarlılığa sahipse, sorumluluk ilkesini içselleştirmişse, senin söylediğin “fiil-fail” çelişkisi ve uyumsuzluğu da sorun olmaktan çıkar. Oysa hem herkes gibi yapıp, herkes gibi davranıp, herkes gibi yaşayıp hem de “farklı” olduğunu söylemek, farklı olduğunu sanmak tam bir tutarsızlıktır. Senin de çok iyi ifade ettiğin gibi, faile değil, fiile bakmak, durumun netleştirilmesi için vazgeçilmezdir. Dolayısıyla bu sorunla ilgili bariz bir uyumsuzluk ve ikiyüzlülük söz konusu olduğunda şüphe yok...

Akademi kendi içine kapalı, toplum sorunlarıyla gerçek bir ilişkisi olmayan bir varlığa sahip. Kendileri çalıp kendileri oynuyor ve yaptıklarının toplum katında bir karşılığı, bir yansıması yok. Aslında unvan almak için bir dizi sınavdan geçiliyor. Yazılan tezler sınavı geçmenin araçları. Bilimsel bir iddianın ete kemiğe büründüğü bir zihinsel ürün değil. Dolayısıyla ilişki tersliği söz konusu... Unvan kazanma yönteminin de herhangi bir devlet kurumundakinden özde bir farkı yok. Dikkat edersen akademi üyeleri yaptıkları işi bir “meslek” olarak görüyorlar. Sivil savunma genel müdürlüğünde müdür de olabilir, üniversite denilen kurumda doçent, profesör de olabilir... Oysa arada dağlar kadar fark olması gerekirdi. Aslında üniversiteler bilimsel olmaktan çok bürokratik kurumlar. İşte şu kadar zamanda yüksek lisans, şu kadar zamanda doktora, şu kadar zamanda doçent ve profesör unvanı kazanmak söz konusu olunca, asıl mesele es geçilmiş oluyor. Bunun, şu kadar yıl sonra üstteğmen, şu kadar yıl sonra yüzbaşı, binbaşı, yarbay, albay... olan ordu personelinden ne farkı var? Latince bir deyim *ars longa vita brevis* der.¹⁰ Eğer, estetik etkinlik aceleye getirilmemesi gereken bir etkinlikse, aynı şey bilimsel etkinlik için de geçerlidir. Kaldı ki bu ikisi arasında Çin Duvarı da

yok. Son tahlilde bir bütünün parçaları veya veçheleri. Bu vesileyle hatırlanması gereken önemli bir husus da bilimsel ve estetik etkinliğin birbirinden ayrılması, doğa bilimleri denilene sosyal bilim denilenden, daha da ötede bilimin felsefeden ayrılmasının ortaya çıkardığı olumsuzluktur. Aslında bu, gerçeğe nüfuz etmeyi zorlaştıran bir şey ve bunun tesadüfen ortaya çıkmadığı da bir vakıa... Oysa realite bir bütündür ve bir bütün olarak kavranması, anlaşılması gerekir. Uzmanlık “derinleştikçe” realiteden uzaklaşmak kaçınılmazdır. Kaldı ki “bütünü anlamadan parçayı anlamak mümkün değildir” denmiştir... Oysa uzmanlığın yüceltildiği bir zamandayız.

AÖ: Türkiye’de bireysel gayretleri aşırı okullaşabilen bir bilim topluluğu olduğunu söylemek şöyle dursun, böyle bir ajandanın, niyetin olduğunu öne sürmek bile güç. Her bakımdan kifayetsiziz, bundan epey mustaribiz, ancak bu hususta susmakta mükemmelen ittifak halindeyiz: en aşağı iki yabancı dil bilmesini istediğimiz yurttışa yaklaşık yirmi senede birini bile öğretemeyen, dahası bu süre zarfında mübalağasız kendi dilinde okuyup yazmayı da öğretemeyen bir eğitim sistemi, tarih öğretimini adları, yerleri, tarihleri kronolojik olarak ezberletmek, coğrafya öğretimini yer, bitki örtüsü, iklim, ürün adlarını ezberletmek, temel bilim öğretimini formül ezberletmek, vs. olarak gören bir eğitim sistemi, hamasi bir ötekileştirmenin kaynaklık ettiği toplum ve tarih tasavvurunca biçimlendirilen bir eğitim anlayışı –bu ve benzeri nedenlerle kaderi kötüleşmek olanı sürekli iyileştirme çabalarının, bütünü her bir parçasını zahmete sokup dönüştürecek yordam değişiklikleri yerine her şeyin olduğu gibi sürüp gitmesine neden olan biçimsel değişikliklerin ötesine geçememesi ve zahmet gerektirmediği için sığılığa rıza gösterme. Türkiye toplumu neden derin düşünemiyor? Düşünce odakları, ekoller, istikrarlı entelektüel kavgalar, gelenekler neden ortaya çıkmıyor? Bunun yerine Türkiye’de ‘az olsun benim olsun’ düşüncesiyle her cinsten (siyasi, akademik, sanatsal) alanın parsellenmeye çalışıldığı iletişimsiz bir düşün ortamının (?) olduğunu iddia etmek emeğe saygısızlık mı olur acaba?

FB: Aslında bilimsel-entelektüel faaliyet gösteren bir akademi üyesi, bir şeyi kafaya taktığında, benzer şeylere kafa yoran başkalarıyla iletişime geçmesi, onlarla düşüncelerini olgunlaştırmak için fikir alışverişinde bulunması ve daha sonra da enformel veya formel bir düşünce odağı oluşturmak üzere harekete geçmesi ve benzer çabalar içinde olan başka oluşumlarla da bağ kurması, entelektüel etkinlik alanını genişletmesi gerekir. Yani başını kaldırıp etrafa bakması gerekir. Fakat böyle şeyleri sorun edebilmesi için de öncelikle gerçekten bilimsel-entelektüel kaygılar taşıması, merakı olması, bir iddia sahibi olması gerekir. Memur “bilinci” taşıyan birinden böyle şeyler beklemek zaten mümkün değildir. Aslında bizdeki ortalama üniversite üyesinin o tarakta bezi yoktur. Bu yüzden de lise hocasından da pek farkı yoktur. Yegâne

kaygısı, rütbesini ve maaşını yükseltmek ve saçma tüketim yarışına dâhil olmaktır... Böylesi koşullarda senin söylediğin mahiyette bir “okullaşma”, bir “eleştirel-düşünsel odak” oluşturmak mümkün olabilir mi? Sanıyorum bizdeki entelektüel-bilimsel çoraklığın ve az gelişmişliğin asıl nedenlerinden biri bu. Zaten üniversite aşaması da dâhil, eğitimin amacı çocukların, gençlerin yaratıcı yeteneğini geliştirmek, kişiliklerini zenginleştirmek, ufkunu açmak değil, köreltmektir. Düşünme yeteneğini dumura uğratmak, soru soramaz duruma getirmek velhasıl köleleştirmektir. Öyle olunca, on beş yıllık eğitimden sonra hâlâ bir yabancı dilin bile neden öğretilmiyor olduğu sorusunun cevabı verilmiş olur. Zira amaç öğretmek, tecessüsü tatmin etmek, zihinsel gelişmeyi ve yaratıcılığı geliştirme değil, bireyi “özgürleştirmek” değil, oyalayarak bilincini köleleştirmektir. Cahil bir nesil yetiştirmek yani... O zaman kolay yönetmek mümkün hale geliyor. Fakat öğrencinin cahil bırakılabilmesi için öğretmenin cahil olması gerekiyor. İngilizce hocası, Fransızca, hocası, Almanca hocası, vb. o dilleri gerektiği gibi bilmeden 30-40 yıl hocalık yapıyor. Hoca öğretiyormuş gibi yapıyor, öğrenci de öğreniyormuş gibi yapıyor... Ve rollerin kesişme noktasında da böyle bir manzara ortaya çıkıyor. İngilizce hocaları İngiliz edebiyatına vakıf mı? Bir İngilizce metni Türkçe’ye çevirebilir mi? Elbette istisnalar vardır ama istisna sadece kuralı doğrudur. Eğer yabancı diller cephesinde durum böyleyse, tarih hocası da edebiyat hocası da coğrafya hocası da fizik, kimya, biyoloji hocası, vb. de az çok aynı durumda demektir... Burjuva toplumunda insanlara bir şey bilmenin karşılığı olarak diploma verilmez, diploma sahibi olduğu için bildiği varsayılır ve o diploma ile kariyer yolunda ilerlenir.

Şimdilerde artık eğitimin tüm aşamaları ticarileşti. Eğitim hizmeti bir mal olarak alınıp satılıyor. Her eğitim kurumu artık birer kapitalist işletmeye dönüşmekte ve öğretmen bilgi ve diploma ticaretinin bir unsuru. Bir tür satış elemanı. Artık hiçbir itibarı yok... Velhasıl tam bir kepezelik tablosu söz konusu. Şahsen, üniversite de dâhil eğitim kurumlarının içerden dönüştürülebileceğini sanmıyorum. O zaman iki şey: Birincisi, toplumda radikal bir dönüşüm olmadan üniversite içerden dönüştürülüp ayakları üstüne oturtulamaz, gerçek işlevine döndürülemez ve ikincisi, devletten ve sermayeden tam bağımsız eleştirel düşünce odakları oluşturmak gerekiyor ve bu mümkün... Elimiz ilelebet armut toplamaya devam etmek zorunda değil... Aksi halde eleştirel düşünceyi toplumun ve “iyi yaşamının” hizmetine sunmak daha da zorlaşmaya devam edecektir. Şahsen insanlığın ve uygarlığın artık kritik bir eşiğe gelip dayandığından şük şüphe etmiyorum. O zaman geriye bizi kurtaracak bir tek şey kalıyor: Eleştirel düşünce ve yaratıcı eylem. Tabii önce işe akademi de dâhil mevcut olanın radikal eleştirisiyle başlamak, bu gericilik yuvalarını teşhir etmek gerekiyor... Aksi halde “akademik statünün gardiyanları” yıkımı kurtuluş olarak sunmaya devam edeceklerdir.

Oysa zaman daralıyor ve vakitlice harekete geçilmezse geriye kurtaracak pek bir şey kalmayabilir...

AÖ: Teşekkür ederim.

FB: Asıl ben sana teşekkür ediyorum, bu ilginç, düşündürücü, zihin açıcı soruların için...

AÖ: Abdurrahman Hoca'm, Ulus Baker'in vefatı tanık olduğum kadarıyla onu tanıma şansına sahip olmuş herkesi sahici bir üzüntüye düşürmüştü çünkü, yine tanıdığım kadarıyla, sahici biriydi Ulus Hoca. Dostlarından Necmi Erdoğan ardından yazdığı "Ulus'un Hayaleti" başlıklı yazıya "Evet, o bir efsaneydi." diye başlıyor ve Ulus Baker'in efsaneleştirilmesine, en azından efsaneleştirilme biçimine itiraz ediyor. Oğuz Atay da hocası Mustafa İnan'ın yaşamöyküsü olan *Bir Bilim Adamının Romanı* adlı eserinde sık sık Mustafa İnan'ın efsaneleştirilmesini eleştirir.¹¹ Bence hem Mustafa İnan'ın hem de Ulus Baker'in sahilikleri bu itirazların ortak kökeni. Necmi Erdoğan'ın aynı yazıda Ulus Baker'i anlatırken sarf ettiği sözler mevzu bahis sahilliğin mahiyetini ortaya koyuyor kanaatimce: "(...) Yayın sayısı, indeksli dergi, doktora derecesi, isim yapma vs. umurunda değildi onun. Hiçbir zaman bir CV'si olmadı mesela; ki ona da yakışmazdı oturup CV'sini çıkarmak. Belki de biz intellect'e fazla araçsal, işlevsel, çıkarsal yaklaştığımız için Ulus'un tavrı tuhaftı, yersiz yurtsuz idi. Tanıl'ın [Bora] da dediği gibi o şehvetle düşündü; kimi başkaları ise Üniversite AŞ yahut entelektüel-kültürel sermaye piyasasında yaptıkları rasyonel bir yatırım gibi düşündüler fikri-bilgiyi. Tam da sevişir gibi düşündüğü için –Tanıl'ın deyişiyle- mevcut üniversite faunasına dahil olamazdı. Ama bir fikir olarak "üniversite"nin sahici ve gayri resmi temsilcisiydi; o fikre bağlı olduğu için de, dahil olamasa da asla dışında da olmadı."¹² Kitlesel olarak sahil olmamanın farklı momentlerinde salınıyor oluşumuz, biz akademi mensuplarını, daha genel olarak biz insanları sahil olanı efsaneleştirmeye itiyor olsa gerek: fedakârlık ve feragatin cisimleşmesi olarak ermişin, garibin, tuhafın toplumsal inşası. Böylelikle efsaneleştirilenin sıradanlığı imkânsız kılınıp hemen her zaman konfora tekabül eden bir hazır seçimler kümesi olduğu için sahilliği su götürür yaygın sıradanlığın sürekli kılınması temin edilmiş olur. Hem bu yaygın sıradanlık içinde devinip hem de onun hiçleştiriciliğine teslim olmamak –sözün para etmesi için, itibar sahibi olmak için- büyük insanlık ideallerine bağlılığın beyanı olacak muhalif olmayı, eleştirel olmayı, entelektüel olmayı gerektirir ki insana, topluma, tarihe, doğaya karşı vazifemizi asgari zahmetle yerine getirmiş oluruz. Elimizden başka ne gelir: Eleştirelilik dozu hayli yüksek yazılar yazıyoruz, öyle gerektiği için sendikalarda, derneklerde, vakıflarda, siyasal partilerde çalışıyoruz, sosyal medyadan sürekli kanaatlerimizi beyan ediyoruz... Asıl işimiz neden bu kadar tali? İşini iyi yapmak neden özenle efsaneleştiriliyor? İş ahlaki

denince akla çileciliğin gelivermesi neden? Olması gerekenin fedakârlık ve feragat olarak kavranmaması mümkün müdür? Ya da efsanevi olanın sıradan kabul edilmesi talebi daha baştan mı hatalı?

Abdurrahman Saygılı: Öncelikle teşekkür etmek isterim. “Akademi” üzerine uzun zamandır düşünmekteyim ve sen bu fırsatı bana sağlamış oldun. Ancak yanlış bir tercih olduğumun altını çizmem lazım. Çünkü tam da üniversiteye başka bir gözle bakmaya başladığım bir anda bu fırsatı önüme sundun. Söyleyeceklerimi yanlış anlamayın diye söze başlamayacağım. İsteyen istediği yerden anlayabilir. Konuya doğrudan giriş yapmayı uygun buluyorum. Dolayısıyla, lafı çok dolandırmayacağım ve akademik bir üslup da kullanmayacağım.

Her ne kadar, akademi kelimesini kullanmış olsam da eleştirilerim üniversite üzerinden olacak. Üniversitenin unsurlarından sadece birisi olan bizler, yani öğretim kadrosu, diğer unsurlarından farklı olarak aslında üreten olmaktan çok tüketenler arasındayız. Diğer unsurların üretme gibi bir görevi olmamakla birlikte, bizler de var olan bu görevi yerine getirmekten öte, altını kalın çizgilerle çiziyorum- rahata alışmışlığın getirdiği bir salınım içindeyiz. Rahata alışmışlıktan kastım, eleştirel düşünmek yerine çoğu kez politik olana sıvışıp, aslında üretimden kaçmak.

Üniversiteler bilimsel üretimin dışında politik çıkışların yapıldığı bir yer midir? Başkalarının söylediği gibi politik duruşları olmamalı mıdır?

Aksine üniversitelerin duruşları mutlaka vardır ve fakat bu bir politikaya yaslanmak anlamına ya da angaje olmak anlamına gelmez. Eleştirel olmak, hakikati aramak bizzatı politik bir duruştur. Hiç kuşkusuz ki bu söylediklerimden herhangi bir politik geleneğe yaslanmamak gerekir anlamını çıkarmadığınızı umarım. Lakin bir geleneğe, bir partiye vb. yaslanmak eleştirel düşüncede bazı çatlaklar da yaratır. Ama benim ilgi alanım şu an için bunlar değil. Senin sorundan devam etmek istiyorum. Sorunda muhalif olmak, eleştirel olmak ve entelektüel olmaktan bahsediyorsun. Ve ekliyorsun: eleştirelilik dozu hayli yüksek yazılar yazıyoruz; sendikalarda, derneklerde, siyasi partilerde çalışıyoruz. Esaslı bir soruyla “neden asıl işimiz bu kadar tali?” diyorsun. Bu noktayı çok önemsiyorum. Ancak buraya dönüş hakkımı baki tutarak başka bir yerden yaklaşacağım bize, yani akademisyenlere.

Oğuz Atay’ın Eylembilim’ini okuduğumda kendime bir söz vermiştim. Bir gün onun eksik bıraktığı yerden devam edeceğim. Hiç kuşkusuz bu devam etme uğraşı kendime yazdığım notlardan ibaret olacaktı. Her eli kalem tutanın heveslendiği gibi bir roman projesi de vardı kafamın içinde. Adı bile hazırdı:

“Kompleksleri Tedavi Merkezi”. Asla yazılamayacak bu roman benim üniversitede yaşadıklarımın bir dışavurumu olacaktır. Olmayacak olandı açıkçası. Heyecan vericiydi bunları düşünmek ve fakat bir o kadar da küstahça ve kibirli. İşte tam bu noktadan hareket etmek istiyorum: kibir.

“Kibir”, der Şeytan, “kesinlikle en sevdiğim günahtr.” John Milton’un Kayıp Cennet’ini okuyunca şeytanının ne kadar da masum olduğuna inanmaya başladım. Belki Milton’un söylemek istediği değildi bu ama ben böyle anladım. Üniversitede gördüğüm, sahip olduğum bir özellikten bahsediyorum. Hem kurumsal hem de bireysel kibirden. Efsane olma isteği. Yeryüzünde var olan, muhtemel her bilgiye ulaşma hırsı. Toplumsal üretimi umursamama ve hatta toplumu aşığı görme...

Topluma yukarıdan bakmanın tezahürüdür kibir. Bizler, akademisyen denilenler. Hamlet ile Don Quijote arasında salınanlar. Düşle gerçek arasında gidip gelen kişiliğimizle dünyayı yeniden düzene sokmayı isterken birer Hamlet ve başkalarına doğru yolu gösterirken birer Don Quijote olan bizler. Oysa ne kadar da kibirli!

Burada sizlere iktidardan bahsetmeyeceğim; iktidar(lar)ın üniversiteleri kuşatmışlığından ya da üniversitelerin özerkliğinden. Aksine çuvaldızı biraz olsun kendimize batırmak istiyorum. Yazdıklarımı mustarip bir ruhun teşevvüşleri olarak algılayın o yüzden. Atay’ın Prof. Server Gözbudak’ını bilen bilir elbet. Bir yönetim kurulundaki iç sesini, çelişkilerini, olmak isteyip olamamalarını ve birden kahramanlaşmasını. Tıpkı bizim gibi. Eylem ile bilimi (sosyal bilimler ismi bana hep komik gelmiştir) birbirine karıştıranlar güruhu. Eylemek isteyip de eyleyemeyenler veya eylemiş gibi yapanlar. Bir tarafımızda bilim aşkı, öte yanımızda eyleme itkisi. Askıda kalmış bizler aslında. Ne eyleme meyledebilir ne de hakkıyla bilime! Sanırım çok sert konuştum. O zaman biraz daha açık ve net olayım.

Üniversitelerin dışında çok “sıradan” olan bizler, sıra içeriye gelince yarı-tanrı rolüne bürünen yine bizler. Şişirdiğimiz egolarımızla iktidar alanları yaratıyoruz. Bunu da bir laborant kayıtsızlığı ile üniversitenin diğer bileşenleri üzerinde, özellikle talebeler üzerinde uyguluyoruz. Zira biz bilgiyi elinde tutanlarız. Öğreten kesimiz. “Hakikati!” söyleyenleriz. Ama gerçek bu mu? Ürettiğimiz nedir? Topluma sunduğumuz? Kimsenin okumadığı makalelerle gerçek dünyada neyi değiştiriyoruz. Foucault’yu, Derrida’yı ya da okuduğumuzda aslında çok da iyi anlamadığımız düşünürlerin üzerinden süslü, tumturaklı cümlelerimizle değiştirdiğimiz ne? Özel alanımızda sakladığımız kimlikler ile kamusal alandaki bizler ne kadar tutarlıyız? “Tutarlı olmak zorunda mıyız?” da başka bir soru

elbet. Hamlet gibi gerçeklikten bu kadar kopukken nasıl birer Don Quijote olduğumuzu düşünebiliyoruz? Mağdur olmak üzerinden bu kadar hamaset yapmamız neden? Dünyanın üzerindeki kötü bulutların her gün yağdığı hakiki mağdurlar varken, niçin mağdur rolüne bu kadar tutunuyoruz? Tutunmuyor da bizler kendimizi “*disconnectus erectus*” olarak mı görüyoruz?

Kanımcıca hiç de tutunamayanlardan değiliz. Ne Atılgan’ın *Aylak Adamı*’yız ne Camus’nün *Yabancı*’sı ne de Atay’ın Selim Işık’ı... Fena halde tutunmuş olunuz. Tutunmamış olmayı dilerdik lakin kaybedecek çok şeyimiz var. Kaybedebilirmişiz gibi yapmak ikiyüzlülüğünü itiraf etmek zor zira. En azından benim kaybedecek çok şeyim var. Rahat bir işim var çünkü. Hayatım boyunca bir düzine kimsenin okumadığı makale, hukukçu olan benim gibiler için dört monografi, birkaç uluslararası/ulusal tebliğ bir ömür üniversitede ahkâm kesmem için yeterli. Talebe milletin karşısında süslü sözler ve anlamakta zorlandıkları teorilerle birlikte bir karizma da elde etmem mümkün, alın size manevi tatmin. Bu süreçte hasbelkader iktidar tarafından mağdur da edilirim, büyük bir kahraman! Gerçek mağdurları bu ithamlardan ayrı bir yere koyduğumu söylemem gerek, ben hariç!

Çile değil belki ama çilecilik bu mesleğin olmazsa olmazı. Çile çekmenin verdiği hazdan bahsediyorum. Yıllarca bitirilemeyen tezler, aslında hiç yazılamayacak olan devasa isimli kitaplar. Ortaya çıkanlara dönüp baktığımızda, bir hüsrana. Bazılarımız kolaycılığa kaçıp gazetelerde eleştirel yazılar yazarak kendisini tatmin ediyor. Birkaç bin kişinin okuduğu gazetelerde yazdığımız yazılarla tam da oturduğumuz fildişi kulelerden Hamletvari bir tarzla dünyayı değiştireceğimizi sanıyoruz. Kötü olana kötü olduğunu hatırlatmak neden değerli olsun ki! Değiştirmeyi umarken de öğretiyoruz bir yandan, alın size Don Quijote. Bilmeyenlere bildiklerimizi aktarmak gibi derdimiz yok, öğretmek gibi bir derdimiz var asıl olarak. Aktarmak diyalog gerektirir, özne gerektirir. Oysa öğretmek pek tabii tek taraflı da olabilir.

Üniversitelerin güncel olanla ilgilenmesi bittabi gerekli ve sağlıklıdır. Lakin onda da sınıfta kalmışlığımız çoktur. Akademisyen tayfasının dünyaya baktığı yer ile hakikatin görüldüğü yer her daim örtüşmeyebilir. Baktığım yerin yanlışlarını görmeye başladığım anda, hakikatle yüz yüze gelirim. Aksi halde görmeyenlerdenim. Örneğin, şiddeti eleştirirken onu fakatlar üzerinden tasnif etmeye başlarsam, hakikate odaklanamam. Şiddet üzerinden kurulan her dile yekvücut karşı gelemeyen bir akademi, hakikatle bağını kesmiş demektir. Ingeborg Bachmann’ın dediği gibi “yeni bir dil olmadan yeni bir dünya yaratılamaz.” Şiddetin dili çok kadim bir dildir ve yeni olanın önündeki en büyük engeldir. Şiddetin her türüsüne, haklı olup olmadığına bakmadan, kategorik

olarak yapılmayan bir reddiye bizlerin hakikat arayışını sekteye uğratar. Örneğin, Cebeci kampüsündeki şiddet sarmalını bir yönden eleştirmek yerine, her yönüyle masaya yatırmak gerekir. Sınav zamanlarında yaşadıklarımızı “ama, fakatlar” ile açıklamaya başladığımız vakit, yeni bir dilin karanlık dehlizlerde kaybolduğunu itiraf ediyoruz demektir. İktidarın şiddetine sessiz kalmak kadar iktidardan gelmeyen ama şiddet olduğunda kuşku olmayanlara da sessiz kalmak, kötücüdür. Şiddetin diliyle mücadele etmek hangi alanda çalışırsa çalışsın akademisyenlerin ahlaki sorumluluğudur. Bu sorumluluktan kaçmak imkânı da yoktur.

Ben sorunu buradan anlamayı tercih ettim. Kastım hakikati göstermek asla değil. Zaten bilmiyorum ve aramıyorum. Bunlar dediğim gibi mustarip bir ruhun teşevvüşleri sadece. Altını çizmeme gerekirse, kişisel olarak akademik hiçbir iddiam bulunmamakta. Zira toplumsal olana katkı sağlayan hiçbir çalışmam yok, olmayacağı da aşikâr. Topluma, doğaya katkı sağlamayan hiçbir çalışmaya kişisel olarak değer vermiyorum. Katıldığım bir toplantıda denizlerin korunmasına yıllarını vermiş bir profesörün, deniz alanlarını koruma mücadelesindeki hala canlı olan heyecanını gördüğüm gün, işte o gün, zaten sosyal bilimlerde bizlerin ne kadar anlamsız bir uğraş içinde olduğunu fark ettim. Ben iyi bir akademisyen değilim. İyi bir akademisyen nasıl olunur hakkında da hiçbir fikrim bulunmuyor. Fakat en azından bir üniversite hocası olarak talebelere karşı sorumluluğum var; o da bildiğimi aktarma sorumluluğum. En azından bunu yapmak mecburiyetindeyim. Siz de mecbursunuz, en azından işgal ettiğimiz yeri bu açıdan hak etmeliyiz.

Öğretmeye meraklı bilim insanlarını, ülkeyi “düşmanlara” karşı yılmaz bir biçimde savunmak için üniversitelerde harıl harıl bilimsel üretim yapanları, üniversitelerde “kimsenin” okumadığı yazılar yazarak ve toplantı üstüne toplantılar düzenleyerek devrim yapacağına olan inancı hiç azalmayanları, başıma-kötü-bir-şeyler-gelmesin-aman-hiç-ses-etmeyeyimcileri, narsisist kişilik bozukluğu olup kendisini dünyanın merkezinde, söylediklerini de dünyanın sırrıymış sananları, yani beni, sizi, bizi, tüm akademisyenleri, istisnaların kaideyi asla bozmadığını da bilerek, selamlarım. İçinizde bir albayınız yoksa derhal edininiz. Ben albayımı içimde taşıyorum. Gerçekte benim dışımda yok olduğunu bile bile. Tavsiye edilir.

AÖ: Bir bütün olarak Türkiye akademisi kifayetsizlik ve yüzeysellik sıfatları ile vasfedilebilir: Tercüme odası memurluğu zaman içinde yabancı dilden kolaj eser müellifliğine dönüşen, otoritenin ve kolaycılığın kendine koyduğu asli sorular sorma yaşağına özenle uyan, bunu kendisine yakıştıramayan (ne de olsa bütün asli soruları başkaları sormuştur ya da bizimkisi buna müsaade

edecek bir medeniyet değildir), akademinin biçimsel bürokratik normlarını yerine getirmeyi kurumsal varoluşunun temel dayanağı kılan, bunları kokmaz bulaşmaz, yine de kendini meslektaşına görünür kılmasını sağlayan siyasetin bir aracı haline getiren, eğitim düzeninin rastgeleliği ve bitimsiz rütbe kazanma işine koşulmuş olmak yüzünden dil, felsefe, edebiyat, tarih bilmek gibi başlangıç koşullarını nihai amaçlar kabul etmek zorunda bırakılan, mukadder kifayetsizliğini ceberrutluk, siniklik, memuriyet benzeri yollarla mütemadiyen gizlemek zorunda kalan, bu nedenlerle açmazını kıracak mütevazı hamleye bir türlü razı olamayıp onu nesiller boyu sürekli kılan akademi mensubu. Bu yapısal çaresizliğin sonucu, gönüllü ve zorunlu yüzeysellik: Akademi mensuplarının tamamına yakını akademiye, yetersizliklerini daha alt düzeylerde yeniden üretecek yeni mensuplar seçerek yahut sığ kurumsal iktidar oyunlarına teslim olarak, zaman içinde gittikçe derinleşmesi beklenecek bilimsel faaliyet zahmetinden kurtulmayı tercih ederler, pek azı ise farkı kapatmak kurumsal, topyekûn bir gayret gerektirdiği için, bizzat her şeyi birden gerçekleştirmeye çalışan efsanevi, mucizevî bireysel gayreti tarafından etkisizleştirilir. Söz konusu yetersizliğin ve yüzeyselliğin en temel ve görünür sonucu bencilliğin, mesnetsiz kibir ve hırsın, tek başınalığın, yan yana gelememenin, (özellikle akademik bakımdan) birbirinden habersiz olmanın belirlediği adacıklardan mürekkep bir akademi. Bütün bu olumsuzlukların üstesinden gelmek mümkün mü sizce? Öyle ise, nasıl? Belki de en baştan kifayetsizliğimizin nedenlerinin neler olduğunu sormam gerekiyor... Buna katılır mısınız? Bu bağlamda sizce Türkiye’de gerçekten bilim yapılıyor mu?

AS: İtalyanca bir roman okumuştum. Şöyle diyordu: “*le parole sono stanche, noi siamo stanchi di parole*”. Kelimeler kifayetsiz, biz kelimelerin kifayetsizliğiyiz. Bizim kifayetsizliğimizi ifade edebilecek kelimeleri seçmekte çok başarılı olabileceğimi sanmıyorum. Ama kullanmayı sevdiğim bir söz var herkesin malumu: kifayetsiz muhteris. Bunu bizim için kullanmak sanırım pek yanlış olmaz. Açık konuşmam gerekirse, söylediklerinin tamamına katılıyorum. Bir önceki sorun için söylediklerimi burada tekrarlamak istemem.

Bilim yapılıyor mu sorundan hareketle birkaç kelam edebilirim ancak. Biliyorsun çalıştığımız alan, sosyal bilimler başlığıyla bir bütün halinde açıklanmaya çalışılıyor. Misal verecek olursam, hukuk da bu anlamda bir bilim olarak kabul ediliyor. Hukukun bilimin hangi metotlarını kullandığını, hangi açıdan bir bilim olduğunu ben anlamakta güçlük çekiyorum. Toplumun inşa eden kuralların, adına hak ve özgürlük denilen kategoriler üzerinden bireyleri var eden soyut kuralların bilimle bağlantısını kuramıyorum. İktidarın ağzından çıkan, belli usullerle değişebilen, lağvedilen, var edilen, doğru/yanlış denklemiyle ilgisi olmadığını düşündüğüm, dolayısıyla ispat edilebilirlik kıstasını karşılamadığını

düşündüğüm bu normların ve norm alanının bilim dışında kaldığını iddia edebilirim ancak. En azından hukukun bir bilim olmadığı söyleyebilirim. Diğer alanlara gelince, Türkiye’de genel olarak bilim yapılıyor mu sorusuna üniversitelerin malum durumu yüzünden olumlu cevap veremem. Ancak bunu verilere de dayandıramam, benimki sadece sezgisel. Lakin taşradaki adına üniversite denilen yerleri bilim üretme kıstası üzerinden değerlendirmeye tabi tutmayı da safdillik olarak kabul ediyorum. Bazı önemli üniversitelerde hala bilimsel çalışma denemelerinin olduğunu da sadece duyduğumu söylemekle yetineyim. Ben görmedim ama görenler varmış...

AÖ: Bir itirazınız olmazsa, mensubu olduğunuz Hukuk Fakültesi’ni çekiştirerek dedikoduyukoyultmak istiyorum. Hemen yanınızdaki Siyasal Bilgiler Fakültesi’nde, kurum olarak pek ender iyi anıldığınızı söylesem yanlış konuşmamış olurum sanıyorum. Siyasal’ın çoğulcu, eleştirel yapısına dikkat çekmek isteyenler Hukuk Fakültesi’nin hiyerarşik, muhafazakâr yapısını örnek gösterirler genellikle. Haksızlık etmek pahasına, en azından Siyasal’dan baktığım vakit iç karartıcı bir işleyiş görüyorum: Sebepsiz yere kalabalık sınıflar (yanılmıyorsam her sene üç yüzerden üç sınıfa dokuz yüz öğrenci alınıyor), bu nedenle büyük oranda okul etrafındaki fotokopıcılerden temin edilebilen ders notları ile yürütülen programlar, hukuk bürolarındaki yoğun çalışmaları, Kıbrıs ve Türkiye’deki vakıf üniversitelerindeki dersleri nedeniyle yarı-zamanlı çalışan öğretim üyeleri, böylelikle bilimsel çalışmanın ilk basamaklarındaki genç akademisyenlere yıkılan taşınmaz yükler, üstüne üstlük neredeyse askeri kabul edilebilecek hiyerarşik bir imtiyaz şebekesi, sonuç olarak, Türkiye’deki köklü birkaç hukuk okulundan biri olan Hukuk Mektebi’nin bir türlü kendine gelemeyen, muhafazakâr resmi ideolojiye yedeklenmiş çeviri hukuk disiplinini sürekli kılışı; ne kuramlaştırma gayretinde olan ne de usule ilişkin içtihat geliştirme gayretinde olan, içtihadı kanuna uygunluk soruşturması olarak kavrayıp kuramı ve usulü Almanlara, Fransızlara, İtalyanlara, Anglosaksonlara bırakan bir cemaat. Hariçten, itiraf etmem gerekirse, biraz da önyargıyla, gördüklerim bunlar. Özetle yapısal eksikliklerin üzerine biçimsel disiplin uygulamalarıyla örten, tam da bu nedenle cemaatleşen, vasat olmayanı nefessiz bırakan bir iç karartıcılık. Öncelikle bu belirlemelere ne ölçüde katılırsınız? Bunlara bir de nicel göstergeleri (daha çok üniversite, daha çok mezun, daha çok hoca, daha çok yayın, daha çok proje...) geliştirme aşkıyla son on yılda yapılanların (gerekli olup olmadığına bakılmaksızın her ile bir üniversite açıldığı için hocası olmak bir yana yöneticisi bile olmayan fakülte, bölüm ya da anabilim dalları, kadrolaşma gayretiyle ya da ideolojik motiflerle olmadık disiplinlerden anabilim dallarına yapılan atamalar,¹³ dini cemaatler arasında pay edilen üniversiteler, fakülteler, bölümler, temelde atamaları liyakat esasına göre yapılmadığı için özellikle de genç akademisyenlere

dünyayı dar eden yöneticiler; yıldırımlar, ayrımcılıklar, istismarlar...¹⁴) yarattığı ruh hali, bunun başta hoca, öğrenci ve diğer üniversite bileşenleri olmak üzere bütün toplum kesimlerinde üniversite hakkında yarattığı izlenim,¹⁵ mevzubahis otoriter, muhafazakâr, disiplinci, esası ıskalayan üniversiter yaşamın çeşitli seviyelerde sürekli kılınacağı beklentisini güçlendiriyor. Hukuk Fakültesi’ni, isterseniz mensubu olduğunuz Ankara Üniversitesi’ni de odağa alarak Türkiye üniversitesinin geleceğini nasıl gördüğünüzü söyler misiniz? Mensuplarının yaratıcı kapasitelerini, enerjilerini soğuran bu kurumsal çıkmazın üstesinden nasıl gelebiliriz?

AS: Bu sorunu çok sevdim. Özellikle dedikodu kısmına bayıldım. Ancak bence Siyasal Bilgiler Fakültesi’ne haksızlık etmeyelim. Hukuk Fakültesinin tarihinde otoriteye başkaldırma, sistemi sorgulama ve eleştirel düşünme geleneği hiç olmadı ki! Sadece kişisel olarak bazı hocalarımızın çabalarından bahsedebiliriz çok eskilerden. Fakültenin direnme geleneği olmadığı gibi, böyle bir iddiası da olmadı. Dünyanın neresine giderseniz gidin bütün hukuk fakülteleri muhafazakârdır. Zira düzeni korumak bu fakültelerin temel varlık sebebidir. Cennete giden pis kokuların hukuk fakültelerinden geçtiğini söylersem haksızlık mı ederim, bilemedim. Bir zamanlar henüz çok gençken, yazdığım bir iletide, “hukuk fakültesinin üzerine ölü toprağı atılmış” dediğimde, başıma gelenleri anlatsam, fevkalade acıklı bu hikâye karşısında gözyaşlarını tutamayanlar olacağından neredeyse eminim. Zira Hukuk Fakültesi’ne böyle bir ithamda bulunmak ne haddimeydi ki! Kulelerinde oturan hukuk hocalarının bir şeyler yapması lüzum etmezdi. Bizatihi varlıkları bir armağandı zaten. Daha ne olsundu! Siyasal gibi düşman bir fakülteyi bir de güzellediğimi hatırlıyorum ki sanırım daha fazlasını size anlatmam gözyaşlarınızın artmasından başka bir işe yaramaz. Ancak bence Siyasal Bilgiler Fakültesi hakkında söylediklerini revize etmen gerek. Zira sanırım ruhunuz zamanın ruhuna kaptırmış kendisini. Bütün bir ülkeyi Mülkiye’den ibaret saymasanız fena olmayacak. Bir fakülteye kapanıp dünyayı buradan algılamaya çalışmak, bağıni gerçeklerden koparmak demektir. Ayrıca Siyasal’ın kibirli yapısına da dikkat çekmek isterim. Çok rahat konuşuyorum, zira benim mensubu olduğum fakülteyi savunmak gibi bir misyonum, sahiplenmem yok. Şunu da hatırlatmama izin ver lütfen. Siyasal Bilgiler Fakültesi’nde çoğulculuk son zamanlarda kakofoniye dönüşmüş durumda. Akademik duruş ve kişisel hırsların çatıştığı bir yerden bahsediyorsun aslında. Hakkını teslim etmek bir yana, yönetim kurullarındaki bazı konuşmaları buralara yazsak sanırım oldukça şaşırırız. İşin özü, Türkiye’de akademi/ üniversite şu an bir bozgun yeri. Ezberi bozulmuş durumda ve en kısa zamanda silkelenmesi gerekiyor. Üniversitelerden bahsederken taşradakileri asla kastetmiyorum. Onları anlatmaya zaten dilim varmaz. Merkez üniversitelerin

bir an önce öz eleştirisini vermesi gerekir, tabii hepimizin kişisel olarak da. Soruda söylediklerine ek yapmıyorum. Tamamına katılmak üzücü olsa da gerçek söylediğin gibi. Keşke bunların doğru olmadığını söyleyebilsem. İleriye dönük neler olacağı hakkında bir fikrim yok, bekleyip hep birlikte göreceğiz. Kişisel olarak söylemem gerekirse, akademik çalışmadan ziyade talebe milletine bilgi aktarmakla meşgulüm. Belki onlar arasından akademiye inanlar çıkar. Zira ben inanmıyorum. Sözlerimi Ah Muhsin Ünlü'nün bir şiiriyle bitireyim: "inanmışım kaybetmek esrardır olmanın/çıldırılmış bir vaşak gibi kaybediyorum."

Kaybedip var olmak dileğiyle...

AÖ: Teşekkür ederim.

Sonnotlar

- ¹ Katkıları için Meltem Kayıran'a teşekkür ederim.
- ² *Görünüm* (30.10.2014). Cumhuriyetin Korkuları “;” Korku Cumhuriyeti Sempozyumu başladı.
<http://gorunumgazetesi.net/guncel/cumhuriyetin-korkulari-korku-cumhuriyeti-sempozyumu-basladi>. Son erişim tarihi, 07/06/2016.
- ³ Rahmi Turan (18.04.2009). Korku toplumu yaratmak!. *Hürriyet*. <http://www.hurriyet.com.tr/korku-toplumu-yaratmak-11463660>. Son erişim tarihi, 08/06/2016.
- ⁴ Korkut Boratav (21.02.2016). Korkut Boratav: İslamcı faşizmin en kritik adımı, başkanlık rejimidir. Söyleşi Nurzen Aruman. *odatv*, <http://odatv.com/islamci-fasizmin-en-kritik-adim-baskanlik-rejimidir-2102161200.html>. Son erişim tarihi, 08/06/2016.
- ⁵ GIT Türkiye (2016). *Akademide Hak İhlalleri Dosyası III Mayıs 2013-Mayıs 2015*. gitturkiye.org/images/GITT_dosya2013-2015.pdf. Son erişim tarihi, 08/06/2016.
- ⁶ *Radikal* (18.12.2014). Doç. Başkaya ve Prof. Kurul'u üniversiteye sokmadılar. http://www.radikal.com.tr/turkiye/doc_baskaya_ve_prof_kurulu_universiteye_sokmadilar-1254040. Son erişim tarihi, 06/06/2016.
- ⁷ Fikret Başkaya (05.08.2008). 'Reel Üniversite'nin Sefaleti. *Ufkumuz*, <http://www.ufkumuz.com/reel-universitenin-sefaleti-832yy.htm>. Son erişim tarihi, 06/06/2016.
- ⁸ Ece Ayhan (1993). Marjinallik. *Sivil Denemeler Kara*, 2. Basım, İstanbul: YKY Yayınları, s. 77-79.
- ⁹ Oğuz Atay (2001) *Bir Bilim Adamının Romanı*, 14. Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları, s. 176-177.

¹⁰ Sanat uzun, hayat kısa.

¹¹ Oğuz Atay (2001) *Bir Bilim Adamının Romanı*, 14. Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları.

¹² Necmi Erdoğan (13.07.2007). Ulus'un Hayaleti, *Birikim Dergisi*, <http://www.birikimdergisi.com/guncel/ulusun-hayaleti>. Son erişim tarihi, 06/06/2016.

¹³ Yasin Ceylan, yeni açılan üniversitelerin felsefe bölümlerine ilahiyatçıların atandığına dikkat çekmekteydi: "İktidarın şefaatiyle, yeni açılan üniversitelerin felsefe bölümlerine çok sayıda ilahiyatçı yerleşti. Çoğu, din merkezli düşünen, eleştirel zihne muhalif, Gazali çizgisinden sapmayan kelamcılardır."; Yasin Ceylan (15.09.2013). İlahiyat ve Felsefe. *Radikal 2*. <http://www.radikal.com.tr/radikal2/ilahiyat-ve-felsefe-1150709/>. Son erişim tarihi, 06/06/2016.

¹⁴ Hakkâri Üniversitesi'nde 5 kız öğrencinin istismar edildikleri şikâyeti ile başlayan süreç kamuoyuna "not karşılığı cinsel istismar" olarak yansımıştı: "Hakkari Üniversitesi'nde kız öğrencileri not karşılığı cinsel ilişkiye zorlayan öğretim üyeleri gözaltına alındı."; *Radikal* (10.10.2013). Üniversitede not karşılığı cinsel istismar. http://www.radikal.com.tr/turkiye/universitede_not_karsiligi_cinsel_istismar-115997. Son erişim tarihi, 06/06/2016.

¹⁵ Bu bağlamda YÖK'ün hukuk ve tıp fakültelerine giriş için, bu yıldan geçerli olmak üzere, taban puan koşulu getirmesi, sarsılan itibarın restore edilmesi olarak görülebilir sanıyorum; Abbas Güçlü (31.01.2015). Tıp ve hukukta taban puanlar göz korkuttu!. *Milliyet*, <http://www.milliyet.com.tr/tip-ve-hukukta-taban-puanlar-goz/gundem/ydetay/2006556/default.htm>, Son erişim tarihi 06/06/2016.